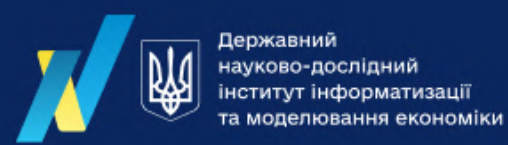

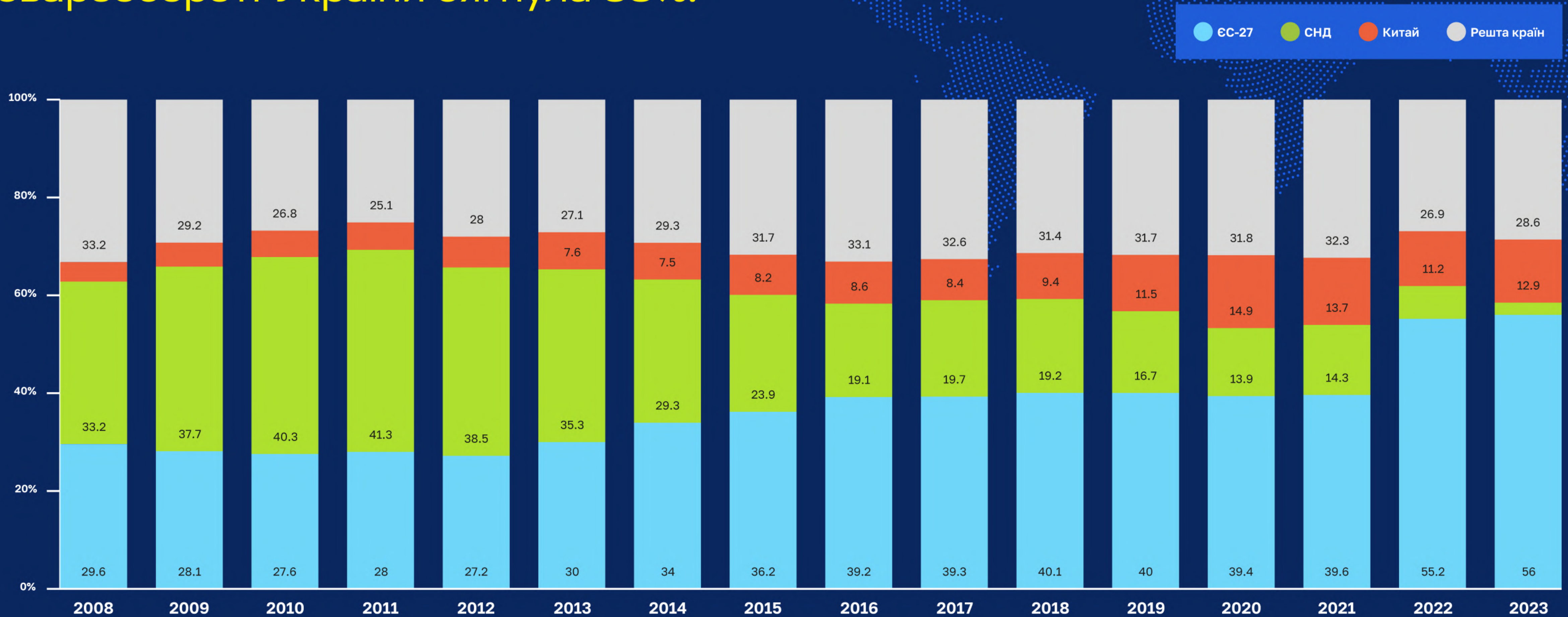
Дослідження

«Стратегічні орієнтири поглиблення
торговельно-економічних відносин **України з
країнами Європейського Союзу** в умовах
набуття Україною офіційного статусу
кандидата на вступ до ЄС»

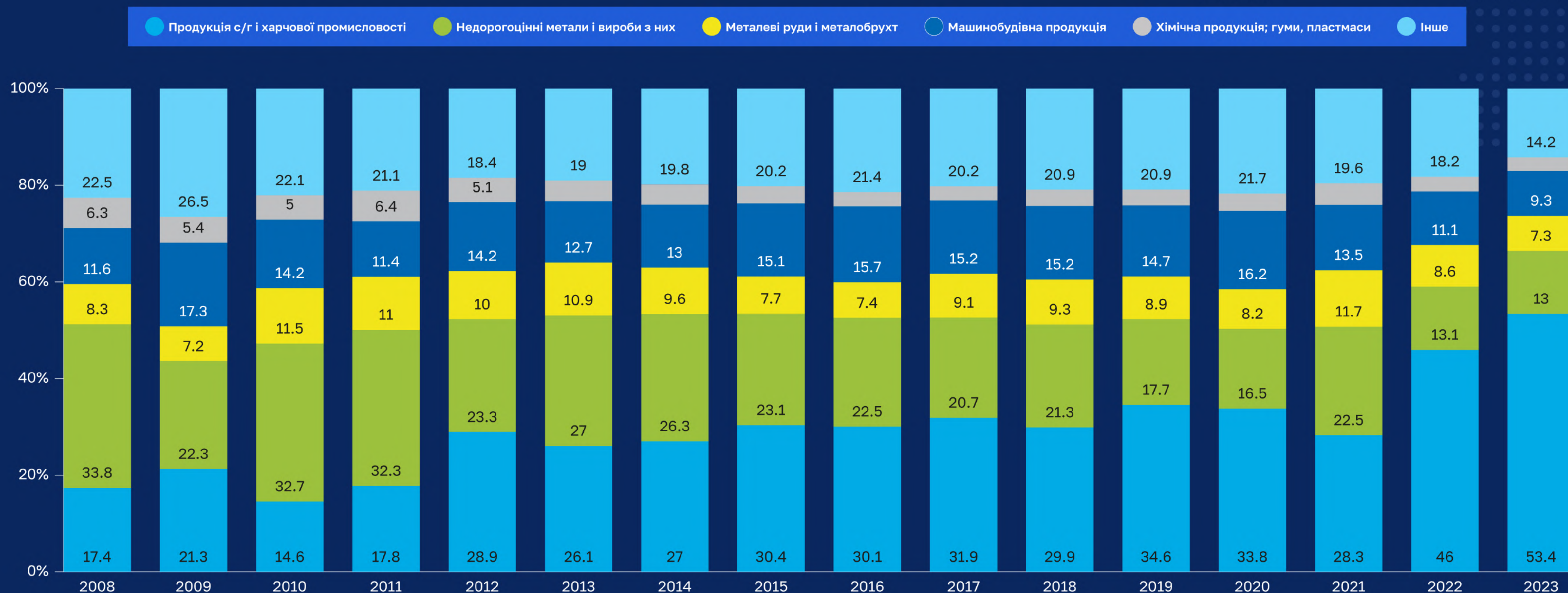
на замовлення Федерації роботодавців України виконане аналітичним центром «CMD-Ukraine» спільно з Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки.

У наслідок широкомасштабного вторгнення географія торгово-економічних відносин України зазнала кардинальних змін: **частка ЄС у зовнішньоторговельному товарообороті України сягнула 56%.**

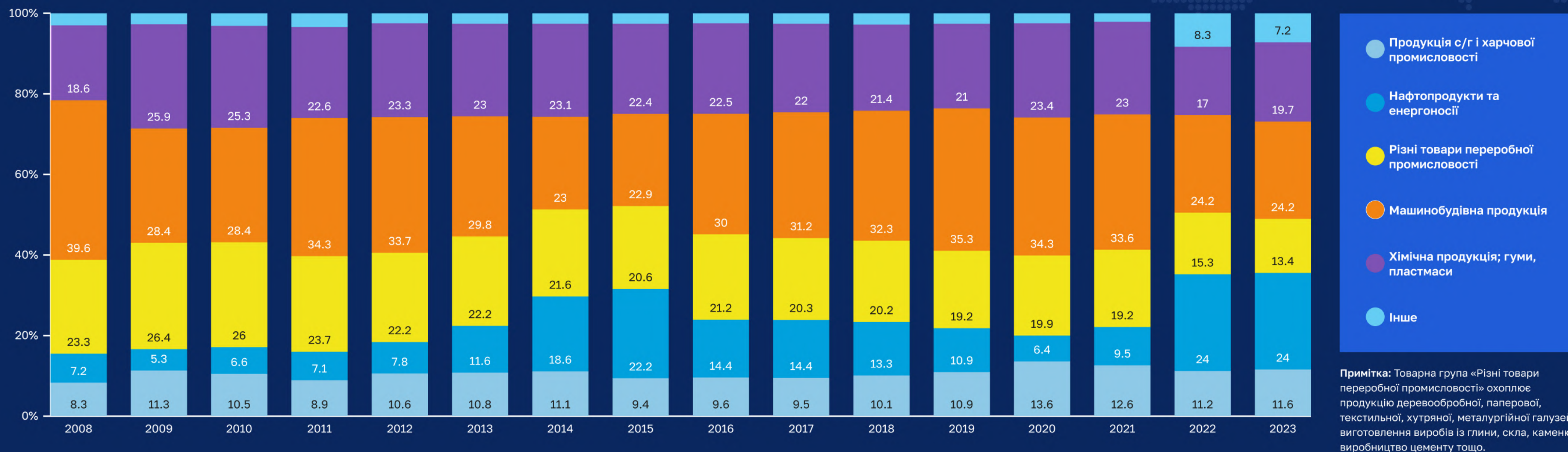
Структура українського експорту до ЄС зазнала змін

Частка продукції сільського господарства і харчової промисловості в українському експорті до ЄС зросла з 28,3 до 53,4%, тоді як частка продукції ГМК впала з 34,2 до 20,3%, а машинобудівної продукції – з 13,5 до 9,3%.

В імпорті з ЄС в Україну переважає продукція з високою доданою вартістю

Стабільно високими в українському імпорті з ЄС залишаються частки різноманітної промислової, машинобудівної та хімічної продукції. З 2022 р. стрімко зросла частка імпорту нафтопродуктів й інших енергоносіїв – з 9,5 до 24%.

Попри війну експорт до ЄС зростає

Для багатьох виробників збільшення поставок в ЄС дало можливість частково компенсувати втрати від скорочення внутрішнього ринку й ускладнення логістики у торгівлі з третіми країнами.

Починаючи з 2022 р., зросли поставки до ЄС за такими товарними групами:

Цукор

М'ясо птиці

Цемент

Крохмаль

Молоко і молочні продукти

Деревообробна продукція

Яблучний концентрат

Етиловий спирт

Верстати

Нові обмеження з боку ЄС стримують експортний потенціал України

З 5 червня 2024 року новий пакет автономних торговельних преференцій ЄС для України містить ряд обмежень на поставки до ЄС українського м'яса птиці, яєць, цукру, натурального меду, вівса, кукурудзи та круп. Нові ліміти у 2024 р. обмежили вітчизняний експорт цукру до ЄС майже вдвічі порівняно з 2023 р. Експорт м'яса птиці зменшився на 20%, яєць – на 41,5%.

Товарні групи	Тарифні квоти згідно з ПВЗВТ	Імпорт в ЄС з України у 2023 р.	Ліміти на період до кінця 2024 року*	Різниця між новим лімітом і фактичним експортом у 2023 р.
М'ясо птиці	70,0 (+20,0)	172,7	137,0	-35,7
Яйця та альбуміни	3,0 (+3,0)	39,7	23,2	-16,5
Цукор	20,07	484,5	262,6	-221,9
Натуральний мед	6,0	45,8	44,4	-1,4
Овес	4,0	1,8	2,4	0,6
Кукурудза	650,0	12 939,3	11 155,4	-1 783,9

Примітка: ліміт відповідає середньорічному імпорту відповідної продукції в ЄС з України у період з 01.07.2021 р. по 31.12.2023 р.

Джерело: European Commission. Quantities referred to in Article 4(7) of the Regulation on Autonomous Trade Measures on imports from Ukraine.
http://agroconf.org/sites/default/files/quantities_referred_to_in_article_4_paragraph_7_of_the_autonomous_trade_measures_0.pdf

Взаємна лібералізація – оптимальний сценарій торгівлі України з ЄС

Українська продукція не несе загрози ЄС ні в аграрному, ні в промисловому секторі. У 2023 р. імпорт продукції переробної промисловості до ЄС сягнув \$1,94 трлн, з яких на Україну припало всього 0,45% (ще у 2021 р. ця частка становила 0,82%).

Таким чином, існує величезний простір для посилення торговельної співпраці, зокрема за напрямками:

01.

Заміщення імпорту до ЄС з РФ/РБ українськими товарами

02.

Заміщення українськими товарами і диверсифікація імпорту до ЄС з метою зміцнення стійкості останнього у нових геополітичних реаліях та досягнення цілей відкритої стратегічної автономії.

03.

Використання експортного потенціалу України у торгівлі з ЄС, який залишається незадіяним через логістичні складнощі і залишкові тарифні й нетарифні бар'єри.

Перспективи заміщення імпорту до ЄС українськими товарами

Українські виробники можуть замінити імпорт до ЄС, який надходив і частково продовжує надходити з РФ та РБ.

Йдеться про такі групи товарів, як:

Чорні метали і вироби з них	Алюміній і вироби з нього
Полімерні матеріали	Карбамід та аміак
Електрокабелі	Пневматичні гумові шини
Турбодвигуни	Етиловий спирт
Деревообробна продукція	Ріпакова олія

Також виявлені перспективні напрями часткового заміщення імпорту до ЄС з КНР і Туреччини, зокрема у сфері електроосвітлювального обладнання, автобусів, металоконструкцій, трансформаторів тощо.

Моделювання торгівлі з ЄС

Використання методики ІТС показало, що невикористаний потенціал України у нарощенні експорту до ЄС за традиційними групами товарів сягає

\$10 млрд на рік

З використанням концепції продуктового простору й оцінки економічної складності виявлено найбільш перспективні напрями диверсифікації українського експорту до ЄС, які охоплюють наступну продукцію:

Котли, печі, плити, пальники

Сільськогосподарська техніка

Причепи і напівпричепи

Скловолокно і багатошарові скляні ізоляційні вироби

Холодильне і морозильне обладнання

Вироби з пластмас та вулканізованої гуми

Частини до електричних двигунів і генераторів

Добрива

Вироби з цементу

Опитування виробників

В опитуванні взяли участь

15 галузевих асоціацій

48 компаній-виробників

які разом представляють 37 галузей вітчизняної економіки.

Питання були сформульовані, виходячи з галузевої специфіки респондентів, але в цілому охоплювали чотири основні напрями

01.

Стан галузі та перспективи експорту на ринок Євросоюзу.

02.

Основні проблеми та бар'єри для виходу (збільшення присутності) на ринок ЄС.

03.

Шляхи вирішення проблем та роль (підтримка) Уряду.

04.

Перспективні сфери співпраці та стратегічні переваги для ЄС. Переговорні позиції.

Відповіді виробників

Результати опитування засвідчили переважаний оптимізм бізнесу щодо перспектив розвитку українського виробництва й експорту до ЄС попри на всі виклики воєнного часу:

Втрата виробництв на тимчасово окупованих територіях

Перебої в енергопостачанні

Руйнування логістичної інфраструктури

Брак кваліфікованих кадрів

Респонденти наголошують на необхідності збереження/одержання вільного доступу на європейські ринки – усунення технічних бар'єрів у торгівлі (промисловий безвіз), уникнення подальших винятків з режиму автономних торгових преференцій, наданих ЄС Україні з початку війни, запобігання введенню кліматичних обмежень на український експорт до ЄС.

Поряд з цим наголошується на необхідності розвитку внутрішньої державної політики, орієнтованої на модернізацію виробничих потужностей і підтримку експорту.

ВИКЛИКИ

СВАМ

Запровадження СВАМ загрожує вітчизняним експортерам металургійної і цементної продукції, добрив, алюмінію та електроенергії. Для всіх них ринок ЄС є переважаючим, якщо не єдиним, ринком збуту.

Амбітні плани ЄС із зеленого переходу штовхають ціни на викиди вуглецю на непосильно високий для українських експортерів рівень. Це зумовить скорочення виробництва і скорочення обсягів постачання продукції з України та призведе до збільшення поставок до ЄС з третіх країн

Експорт, який потрапив під СВАМ, сягає \$3,2 млрд або

13% українського експорту товарів до ЄС

Оптимізація режиму торгівлі аграрною продукцією

Повернення з боку ЄС лімітів у торгівлі деякою аграрною продукцією (м'ясо птиці, яйця, цукор, овес, крупи, натуральний мед, кукурудза) у червні 2024 р. є абсолютно ірраціональним та пов'язане з міфами про небезпеку повального «захоплення» вітчизняними аграріями європейського ринку.

Насправді:

- Частка українського продовольства у структурі споживання ЄС залишається незначною;
- Собівартість сільгоспвиробництва в Україні істотно зросла після початку війни і зростатиме далі у міру запровадження нових європейських регламентів у цій сфері, тому «дешевий» аграрний експорт відійшов у минуле;
- Український експорт продовольства виконує важливу стабілізаційну функцію на ринку ЄС і глобальному ринку; забезпечує скорочення імпорту ЄС з третіх країн і скорочує ланцюги постачань, що відповідає політиці стратегічної автономії та харчової безпеки ЄС;
- Аграрна продукція з України створює безліч можливостей для розвитку переробної промисловості у європейських країнах
- Аграрний експорт забезпечує стійкий розвиток економіки України, нові робочі місця, податки та валютну виручки, що надзвичайно важно в умовах воєнного стану.

Усунення технічних бар'єрів у торгівлі

Проведене опитування показало переважну стурбованість українського бізнесу надміру обтяжливими та затратними процедурами сертифікації продукції для одержання доступу на ринок ЄС.

Йдеться саме про значні витрати часу і коштів для проходження складних і надміру бюрократизованих процедур сертифікації, а не про нездатність відповідати європейським стандартам якості.

Проблема сертифікації залишається нагальною для якнайширшого кола вітчизняних галузей, для яких будь-які подальші кроки з гармонізації регуляторних практик та інтеграції економіки України до ЄС не матимуть жодного практичного значення без вирішення проблеми технічних бар'єрів у торгівлі (ТБТ).

Україні слід домогтися від ЄС невідкладного завершення укладання угоди АСАА та залучити кошти на розбудову і модернізацію інфраструктури сертифікації і проведення оцінки відповідності за сучасними європейськими стандартами.

Розвиток внутрішньої політики підтримки національного виробника

Перспектива європейської інтеграції України породжує ряд викликів щодо необхідності удосконалення та подальшої розбудови державної політики розвитку виробничо-експортного потенціалу.

Зокрема, пріоритетними є такі заходи із розширення політики «Зроблено в Україні»:

Збільшення фінансування на облаштування індустріальних парків та податкові преференції його учасникам

запровадження програми часткової компенсації капітальних інвестицій через податки

оптимізація структури митного тарифу України за принципом скасування мит на сировину, проміжну продукцію та інноваційне обладнання і запровадження мит на готову продукцію

запровадження програми часткової компенсації вартості вітчизняної техніки та обладнання для машинобудівних підприємств

створення державного банку розвитку

стимулювання інвестицій перед усім з ЄС у видобувну та переробну промисловості (агро, критичні матеріали)

створення мережі торгових представництв при посольствах за кордоном

розширення локалізації в публічних закупівлях на ряд нових товарних груп та секторів

лібералізація валютних обмежень у міжнародній торгівлі

Забезпечення ЄС критичними матеріалами

Україна має значний потенціал посилити безпеку, стійкість та ефективність ЄС у сфері доступу і використання критичних матеріалів. На її території зосереджені поклади 24 з 34 корисних копалин, які входять до переліку критичних і стратегічних для ЄС.

Принципово важливо залучити значні обсяги інвестицій у розробку родовищ критичних матеріалів, забезпечивши певний рівень переробки цих матеріалів вітчизняними підприємствами, щоб посісти належне місце у виробничих ланцюгах європейської промисловості.

Нікель	Графіт	Вольфрам	Марганець	Бор/ борати	Мідь	Платина
Кобальт	Титан	Германій	Металевий кремній	Галій	Вісмут	Магній
Алюміній/ боксит	Літій	Берилій	Гафній	Флюорит	Арсен	Фосфатний камінь
Тантал	Ніобій	Польовий шпат	Стронцій	Фосфор	Сурма	Гелій
Барит	Коксівне вугілля	Ванадій	Скандій			
Легкі рідкоземельні елементи		Важкі рідкоземельні елементи				

Стратегічна автономія: посилення промислового потенціалу ЄС

Україна зберігає достатній технологічний і кадровий потенціал для сприяння інноваційному розвитку стратегічних галузей (ОПК, ІКТ, авіакосмічна галузь), у яких ЄС поступився лідерськими позиціями на світовому ринку.

Виробничо-експортний потенціал України у низці інших галузей промисловості (металургійна, хімічна, харчова, машинобудівна тощо) також є важливим для посилення стратегічної автономії ЄС.

Реконфігурація ланцюгів доданої вартості на користь України (nearshoring, friendshoring) забезпечить ЄС менше транспортне плече і, відповідно, викиди парникових газів від міжнародних перевезень.

Продовольча безпека

Аграрний потенціал України стабільно виступає ключовим стабілізатором продовольчого ринку ЄС та світу в цілому, пом'якшуючи негативні наслідки кліматичних змін і деградації довкілля у багатьох країнах Глобального Півдня.

У перспективі членства в ЄС Україна може запропонувати співтовариству нову модель аграрного виробництва, орієнтовану на розвиток конкурентоспроможності та інновацій, а також допомогти йому зменшити залежність від імпорту продовольства з третіх країн, що створить додаткову безпеку для європейських споживачів.

Спільні можливості для України і ЄС

Загострення геополітичних протиріч між ключовими учасниками світового господарства у поєднанні з новітніми еколого-економічними проблемами розвитку сформували для ЄС низку засадничих викликів щодо збереження безпеки і стійкості його господарського механізму, а також відновлення лідерських позицій за рівнем конкурентоспроможності на глобальних ринках.

Україна має достатній виробничий і ресурсний потенціал, сприятливе географічне розташування та спільні з ЄС цінності і стратегічні цілі, щоб допомогти об'єднаній Європі усунути економічні вразливості і відновити свої позиції на міжнародній арені.

Україна є незамінним партнером для ЄС на шляху досягнення ним задекларованих цілей відкритої стратегічної автономії, які передбачають:

01. Переформатування участі ЄС в зовнішній торгівлі

02. Підвищення стійкості ланцюгів поставок

03. Забезпечення продовольчої безпеки

04. Посилення інноваційного та технологічного потенціалу у ключових галузях тощо.

Загальна переговорна позиція

З огляду на досліджені проблеми відносин між Україною та ЄС, найважливіші пункти переговорної позиції України повинні включати:

На практичних кейсах аргументувати європейським партнерам доцільність заміщення їх імпорту з РФ, РБ та країн – геополітичних конкурентів продукцією українського виробництва.

Акцентувати на ролі України як найзручнішого партнера ЄС у досягнення відкритої стратегічної автономії, зокрема через практики nearshoring та friendshoring.

Активізувати співробітництво та залучити інвестиції у розвідування родовищ і видобування в Україні критичних матеріалів для потреб зеленого переходу і модернізації промисловості ЄС.

Наполягати на усуненні бар'єрів, повторно запроваджених в ЄС на українську сільськогосподарську і харчову продукцію, як таких, що шкодять насамперед перспективам продовольчої безпеки та промислового розвитку країн ЄС.

Наполягати на необхідності відтермінування в ЄС запровадження стягнень за вуглецеві викиди при імпорті української продукції у рамках CBAM.

Активізувати процес укладання і практичного впровадження угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (ACAA) між Україною та ЄС.

Переконувати ЄС у доцільності надання за кошти ЄФРР й інших фондів фінансової підтримки для облаштування індустріальних парків та інших інструментів державного стимулювання промислового розвитку в Україні.

Україна - ключовий драйвер економічного розвитку ЄС

Для досягнення цілей стратегічної автономії ЄС потрібно створити в Україні близько 570 сучасних виробництв

в різних галузях (від легкої промисловості, деревообробки та виробництва будівельних матеріалів, до зеленої металургії, харчової промисловості та продукції машинобудування) **для переробки наявної української сировини** (агро і частково критичні матеріали), **заміщення імпорту в Україні та ЄС, передусім з РФ і РБ та Глобального Півдня.**

Орієнтовна потреба в інвестиціях у такі виробництва складає близько

90 млрд дол. США

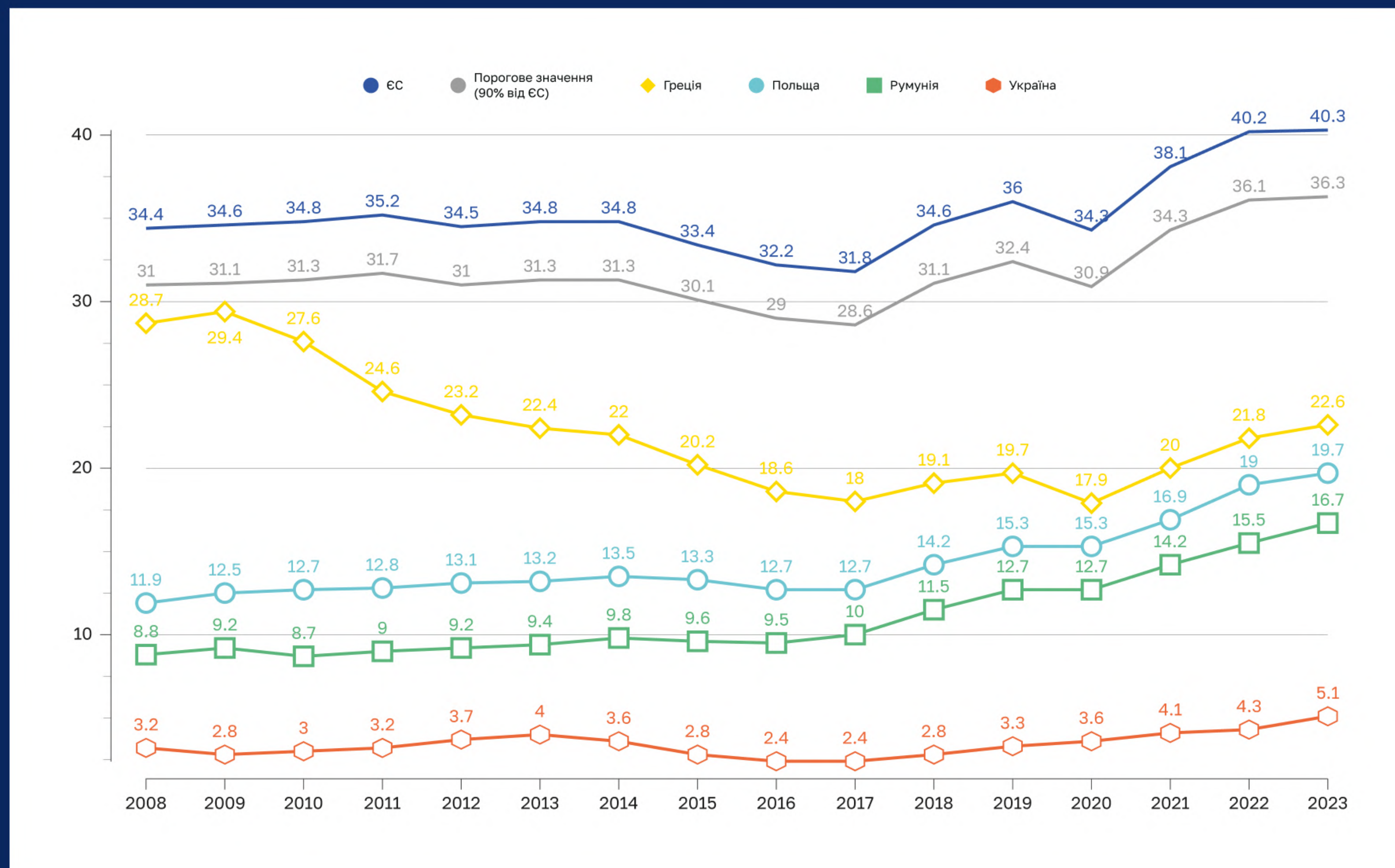
Це забезпечить:

- Зростання ВВП ЄС на 8% - збільшення щорічного темпу зростання до 0,8% замість 0,1-0,2%;
- Скорочення імпорту ЄС з країн – геополітичних конкурентів на Глобальному Півдні з 24 до 19%!
- **Харчову безпеку** – українські аграрії забезпечують цінову стабілізацію і сталість на ринку продовольства ЄС;
- **Скорочення транспортного плеча ланцюгів поставок** (і викидів CO₂ від міжнародних перевезень) завдяки перетворенню України на базу для nearshoring та friendshoring в цілях досягнення відкритої стратегічної автономії;
- **Посилення ОПЕК**

Перспективи спільного розвитку «Україна–ЄС»

Переміщення ланцюгів доданої вартості та розбудовою вітчизняного промислового комплексу може забезпечити Україні подвоєння ВВП до 2034 року.

Зокрема, вдасться скоротити розрив між середнім ВНД на душу в ЄС та Україні з **наявних 7,1 до 3,2 рази**, що значно полегшить тягар бюджету співтовариства на політику згуртованості щодо України після набуття нею повноправного членства в ЄС.

Джерело: GNI per capita, Atlas method (current US\$) / The World Bank data.
Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD?locations=EU>

Перспективи подальших досліджень

01.

Розробка кейсів з аналізом перспектив win-win партнерства з ЄС за напрямками виробництво, видобуток обробка і переробка критичних матеріалів, інфраструктура і транспорт для проведення переговорів на рівні урядів і компаній ЄС, які гарантуватимуть можливість спільного виробництва і споживання як проміжної, так і кінцевої продукції.

02.

Галузеві дослідження, економічний аналіз, моделювання і прогнозування в контексті гармонізації законодавства України в рамках Переговорних груп щодо вступу України до ЄС

03.

Порівняльне дослідження структури митного тарифу ЄС та України з оцінкою перспектив введення в Україні ввізних мит, які діють в ЄС, по відношенню до третіх країн після її входження у митний союз ЄС;